

6. KAPITOLA

ÚČEL ZALOŽENIA OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI A DRUŽSTVA

*prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc.
doc. JUDr. Jana Duračinská, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave*

V tejto kapitole uvádzame výňatok z časti V. skôr uvedenej učebnice.

6.1 Účel založenia obchodnej spoločnosti

Zakladanie obchodných spoločností a ich prapodstava spočíva v snahe dosiahnuť ekonomickú silu a koncentráciu kapitálu, ktorá bola pre individuálnych podnikateľov nedosiahnuteľná. Štaty si uvedomovali význam takejto možnosti koncentrácie kapitálu a aj to, že takéto spoločnosti môžu slúžiť aj na verejno-prospešné účely. Napríklad prvotné spoločnosti v USA boli založené s cieľom umožniť použitie súkromných zdrojov na plnenie verejných úloh (prevádzka železníc, výstavba ciest a mostov).¹⁰¹ Obchodná spoločnosť vďačí za svoj praktický význam svojím charakteristickým znakom, ako sú obmedzené ručenie spoločníkov, prevoditeľnosť podielov, právna subjektivita a centralizované riadenie. Tieto znaky napĺňajú funkciu obchodnej spoločnosti, ktorá ulahčuje akumuláciu kapitálu z rôznych zdrojov a súčasne prevádzku podniku s mnohými zamestnancami,¹⁰² súčasne však nie sú spoločníci vystavení nepredvídateľným a neočakávaným rizikám.¹⁰³ Havel uvádza, že obchodná spoločnosť je nástroj organizačný a súčasne parafrázuje, že obchodná spoločnosť je dômyselné zariadenie, ktorým je možné bez individuálnej zodpovednosti dosiahnuť individuálny zisk.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ PINTO, A. R., BRANSON, D. M. *Understanding Corporate Law*. 3. vyd. New York : LexisNexis, 2009, s. 7.

¹⁰² CLARK, R. C. *Firemní právo*. 2. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1992, s. 34.

¹⁰³ HAVEL, B. *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha : Auditorium, 2010, s. 47.

¹⁰⁴ Tamže, s. 44.

Clark ako predpoklady rozvoja podnikania vo forme obchodnej spoločnosti uvádza, okrem iného, technický pokrok a koncentráciu výroby, ktoré si vyžadovali väčšie organizačné formy a rozptylenosť zdrojov, ktoré neboli koncentrované len v rukách niekoľkých osôb.¹⁰⁵ Uvedené pozitívne funkcie na druhej strane priniesli potrebu riešiť nové, s tým súvisiace problémy a konflikty (stret rôznych záujmov medzi spoločníkmi, riadiacimi orgánmi, veriteľmi, zamestnancami, spotrebiteľmi). Právo obchodných spoločností je preto aj o hľadaní váh a proti-váh na riešenie uvedených konfliktov, ale aj o tvorbe a aplikácii inštitútorov, ktoré by mali zmierňovať negatíva (napr. prepichovanie korporátneho závoja, tieňový alebo faktický riadiaci orgán, pravidlo absolútnej priority a pod.).

Vzhľadom na silu obchodných spoločností ako najväčších entít na trhu, ktoré alokujú kapitál, poskytujú tovary, služby a pracovné miesta¹⁰⁶, by spoločnosti nemali byť orientované len na dosahovanie zisku, ale aj na iné ciele, napríklad napĺňanie verejného alebo komunitného záujmu, zlepšovanie kvality života zamestnancov, ochrana životného prostredia a zlepšovanie spoločnosti ako celku. Orientácia na etické správanie spoločností a ich prispievanie k trvalo udržateľnému ekonomickému rozvoju je náplňou konceptu spoločensky zodpovedného podnikania (*Corporate social responsibility*), ktorý sa do odbornej literatúry dostal v päťdesiatych rokoch minulého storočia.¹⁰⁷ Otázka, aké ciele alebo koho záujmy má obchodná spoločnosť sledovať, úzko súvisí so záujmovými modelmi obchodných spoločností (spoločnícky model, model zainteresovaných skupín, osvetenecký model).

6.2 Priorita záujmov spoločníkov alebo spoločnícky model

Nosnou oporou spoločníckeho modelu je pravidlo, že spoločníci sú nositeľmi zostatkových nárokov. Pravidlo spoločníkov ako tých, ktorým ostávajú zostatkové nároky, znamená, že prebytok, ktorý ostane pri zrušení spoločnosti po uspokojení ostatných veriteľov, prináleží spoločníkom. Prebytok alebo to, čo ostane spoločníkom, je podľa tohto pravidla určiteľné až po uspokojení všetkých ostatných nárokov voči spoločnosti.¹⁰⁸ S konceptom priority záujmov

¹⁰⁵ CLARK, R. C. *Firemní právo*. 2. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1992, s. 36.

¹⁰⁶ PATAKYOVÁ, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. In HUSÁR, J., CSACH, K. *Konflikty záujmov v práve obchodných spoločností*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, s. 32.

¹⁰⁷ Tamže, s. 34.

¹⁰⁸ DAVIES, P. *Introduction to Company Law*. Londýn : Oxford University Press, 2010, s. 267.

2. KAPITOLA

OSOBNÝ ŠTATÚT AKO DEFINIČNÝ ZNAK OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI

JUDr. Barbora Grambličková, PhD., LL.M.
Univerzita Komenského v Bratislave

2.1 Osobný štatút ako definičný znak obchodnej spoločnosti²¹⁵

Ďalším pojmom, ktorý je potrebné vymedziť v kontexte práva obchodných spoločností, je pojem „osobný štatút spoločnosti“. Osobný štatút spoločnosti možno vymedziť ako právny poriadok, ktorý sa na túto entitu vzťahuje napríklad v otázke jej založenia, zmeny, zrušenia, vnútorných vzťahov atď.²¹⁶ V rámci Európy môžeme rozlíšiť existenciu dvoch základných teórií na určenie osobného štatútu spoločnosti – teóriu *inkorporačnú* a teóriu *reálneho sídla*.

Inkorporačná teória (teória registrovaného/zapísaného sídla) viaže určenie osobného štatútu spoločnosti na právny poriadok štátu, podľa ktorého bola táto spoločnosť založená/inkorporovaná.²¹⁷ Rozhodným prvkom (tzv. spojovacím faktorom) na určenie aplikovateľného práva je registrované/zapísané sídlo spoločnosti.²¹⁸ Štáty, ktoré sledujú inkorporačnú teóriu, umožňujú zakladateľom spoločnosti zvoliť si najvýhodnejší právny poriadok, pretože osobný štatút spo-

²¹⁵ Text je prepracovaním časti rigoróznej práce – GRAMBLIČKOVÁ, B. *Cezhraničné premiestnenie sídla spoločnosti v podmienkach práva Európskej únie s akcentom na právnu úpravu Slovenskej republiky*, 2014, ktorá bola následne rozpracovaná v PATAKYOVÁ, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 79 – 82.

²¹⁶ PATAKYOVÁ, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 79 – 80; ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava : C. H. Beck, 2011, s. 254.

²¹⁷ ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava : C. H. Beck, 2011, s. 245.

²¹⁸ PANAYI, CH. H. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. In *Yearbook of European Law*. 2009, vol. 28, no. 1, s. 4; DE SOUSA, A. F. Company's Cross-border Transfer of Seat in the EU after Cartesio. In *Jean Monnet Working paper*. 2009, no. 7, s. 6; KIENINGER, E. M. The Legal Framework of Regulatory Competition Based on Company Mobility: EU and US Compared. In *German Law Journal*. 2004, vol. 6, no. 4, s. 744.

ločnosti, a tým aj právo, ktorému má byť táto spoločnosť podriadená, bude určený právnym poriadkom, podľa ktorého bude spoločnosť založená, a miestom registrácie jej sídla.²¹⁹ Z toho vyplýva, že štát, ktorý sleduje inkorporačnú teóriu, nevyžaduje od spoločnosti, aby mala na jej území miesto skutočného vedenia spoločnosti alebo výkonu podnikateľskej činnosti. Z tohto dôvodu možno konštatovať, že v takomto prípade môže dôjsť k zneužitiu práva, pretože zakladatelia môžu inkorporovať/registrovať v príslušnom štáte len tzv. „schránkové spoločnosti“²²⁰. Tieto spoločnosti potom celú svoju hospodársku činnosť uskutočňujú mimo štátu registrácie a štát, v ktorom sú registrované, využívajú často len na výsady spojené s priaznívou úpravou práva obchodných spoločností a daňových predpisov. Samozrejme, takýto postup môže smerovať k poškodeniu veriteľov príslušnej spoločnosti.²²¹ Medzi štáty nasledujúce inkorporačnú teóriu zaraďujeme napríklad Slovenskú republiku, Veľkú Britániu, Írsko, Švajčiarsko a Dánsko.²²²

Teória reálneho sídla určuje osobný štatút spoločnosti, a tým aj aplikovateľné právo, podľa miesta, kde je spoločnosť skutočne usídlená, t. j. v tomto mieste je umiestnené miesto jej skutočného vedenia (ústredie) alebo hlavné miesto podnikateľskej činnosti. Táto teória je založená na prezumpcii, že štát, v ktorom sa nachádza miesto skutočného vedenia (ústredie) alebo hlavné miesto podnikateľskej činnosti, je najviac ovplyvnené jej činnosťou, pretože v tomto mieste sa odohráva jej skutočná hospodárska činnosť, a preto by tento štát mal mať moc regulať predmetnú spoločnosť.²²³ Táto teória štátom neumožňuje výber tej najpriaznivejšej právnej úpravy, pretože jurisdikcia, ktorá bude mať právomoc nad konkrétnou spoločnosťou, je určená reálnym sídlom spoločnosti, a tým sa vylučuje situácia, že spoločnosť bude naviazaná na právny poriadok štátu, na ktorý nemá žiadnu väzbu, ako je to možné v prípade inkorporačnej teórie.²²⁴ Kritika teórie sídla upozorňuje na prekážky, ktoré môžu byť spôsobené

²¹⁹ ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava : C. H. Beck, 2011, s. 245.

²²⁰ Takzvané „letterbox companies“. HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 49.

²²¹ PANAYI, CH. H. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. In *Yearbook of European Law*. 2009, vol. 28, no. 1, s. 8.

²²² HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 58.

²²³ EBKE, W. F. The European Conflict-of-Corporate-Laws Revolution: Überseering, Inspire Art and Beyond. In *Journal of Private International Law*. 2017, vol. 13, no. 2, s. 13; ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava : C. H. Beck, 2011, s. 248.

²²⁴ ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava : C. H. Beck, 2011, s. 248.

pri podnikateľskej činnosti, keďže v súčasnosti môže dôjsť k pohybu a premiestneniu ústredia spoločnosti bez priameho úmyslu zo strany spoločníkov. Presun spoločníkov z osobných dôvodov, ich usadenie v inom štáte, kúpa podniku alebo časti podniku štátnym príslušníkom z iného štátu môžu mať za následok premiestnenie sídla spoločnosti podľa teórie reálneho sídla.²²⁵ Výsledkom teórie reálneho sídla je znemožnenie presunu reálneho sídla spoločnosti bez hrozby likvidácie a zániku tejto spoločnosti v domovskom štáte.²²⁶ Ďalším dôsledkom tejto teórie môže byť neschopnosť spoločností reagovať na zmeny v hospodárstve, pretože spoločnosti sa stávajú „zajatcami“ štátov.²²⁷ Na druhú stranu táto teória eliminuje možné kupčenie zakladateľov medzi jednotlivými právnymi poriadkami a zamedzuje vzniku „schránkových spoločností“, keďže rozhodným prvkom je miesto reálneho výkonu podnikateľskej činnosti spoločnosti. Medzi štáty nasledujúce teóriu reálneho sídla zaraďujeme napríklad Nemecko, Taliansko, Francúzsko, Španielsko, Portugalsko a Grécko.²²⁸

Skôr uvedené teórie predstavujú protiklady, ktoré prinášajú mnohé problémy v prípade cezhraničných presunov obchodných spoločností v rámci Európskej únie.²²⁹ Primárne právo Európskej únie nepreferuje ani jednu z teórií, no rozhodnutia Súdneho dvora EÚ vo veci *Centros*, vo veci *Überseering* a vo veci *Inspire Art* poukazujú na náklon k teórii inkorporačnej.²³⁰ Táto prevaha by sa dala odôvodniť tým, že inkorporačná teória má bližšie k povahе samotnej slobody usadiť sa, ktorá je garantovaná právom Európskej únie.²³¹ V Európskej

---

²²⁵ HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 51.

²²⁶ DE SOUSA, A. F. Company's Cross-border Transfer of Seat in the EU after Cartesio. In *Jean Monnet Working paper*. 2009, vol. 7, s. 8 – 9; PANAYI, CH. H. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. In *Yearbook of European Law*. 2009, vol. 28, no. 1, s. 11.

²²⁷ HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 53 – 54.

²²⁸ Tamže, s. 49.

²²⁹ PANAYI, CH. H. Corporate Mobility in Private International Law and European Community Law: Debunking Some Myths. In *Yearbook of European Law*. 2009, vol. 28, no. 1, s. 4; DE SOUSA, A. F. Company's Cross-border Transfer of Seat in the EU after Cartesio. In *Jean Monnet Working paper*. 2009, vol. 7, s. 3.

²³⁰ PATAKYOVÁ, M., GRAMBLIČKOVÁ, B. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2016, s. 81; HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 52.

²³¹ HODÁL, P., ALEXANDER, J. *Evropské právo obchodných spoločností*. Praha : Linde, 2005, s. 78.

4.3 Správa o zmene právnej formy spoločnosti

Ak mení právnu formu niektorá z kapitálových spoločnosti, **štatutárny orgán je povinný vypracovať písomnú správu, v ktorej z ekonomickeho a právneho hľadiska vysvetliť zmenu právnej formy.** Právna úprava bližšie nešpecifikuje obsahové náležitosti správy. Obsah správy bude závisieť vždy od jednotlivých špecifík posudzovanej veci a zručnosti štatutárov vysvetliť navrhovanú zmenu právnej formy. Nedostatky správy zákon právne nesankcionuje. V prípade, že správa nie je presvedčivá, resp. má vecné nedostatky, manažérskou sankciou pre štatutárny orgán je rozhodnutie valného zhromaždenia, ktoré vysloví ne-súhlas so zmenou právnej formy spoločnosti. Štatutári teda zákonom stanovenu väčšinu spoločníkov nepresvedčili o potrebe navrhovanej zmeny právnej formy spoločnosti. **Z ekonomickeho hľadiska môže byť dôvodom na zmenu právnej formy spoločnosti** napríklad expanzia spoločnosti na trh s novými tovarmi a službami, vytvorenie nového inovatívneho projektu, avšak opačne nie je vylúčená ani recesia spoločnosti, t. j. zúženie ponúkaných tovarov a služieb. **Z právneho hľadiska môže byť dôvodom na zmenu právnej formy spoločnosti** v prípade expanzie spoločnosti náročnosť riadiacich procesov (odporúčanie zmeniť právnu formu spoločnosti s ručením obmedzeným na akciovú spoločnosť), v prípade vstupu nových investorov z externého prostredia (odporúčanie zmeniť majetkovú účasť vo forme obchodných podielov na majetkovú účasť vo forme akcií, ktoré môžu byť obchodovateľné aj na regulovanom trhu), v prípade recesie spoločnosti, naopak, zase zjednodušenie riadiacich procesov (odporúčanie zmeniť právnu formu akciovéj spoločnosti na spoločnosť s ručením obmedzeným).

Spoločníci majú umožnené nahliadnutie do správy minimálne v lehote, ktorá je zákonom alebo spoločenskou zmluvou určená na zaslanie pozvánky na valné zhromaždenie alebo na oznámenie o konaní valného zhromaždenia.

V prípade, že je v kapitálovej spoločnosti zriadená dozorná rada (pozn.: v akciovej spoločnosti dozorná rada je zriadená obligatórne), predloží svoje stanovisko k navrhovanej zmene valnému zhromaždeniu.

4.4 Zmena účasti spoločníkov v spoločnosti so zmenenou právou formou

Spoločníci sa počas procesu zmeny právnej formy spoločnosti môžu dohodnúť, že niektorým zo spoločníkov zanikne účasť v spoločnosti. Na to, aby mohla účasť spoločníka v spoločnosti so zmenenou právou formou zaniknúť, vyžaduje sa dohoda všetkých spoločníkov, t. j. v prípade kapitálových spoločností nestačí súhlas valného zhromaždenia jednoduchou alebo kvalifikovanou väčšinou hlasov spoločníkov. Dohoda, ktorej predmetom je zánik účasti niektorého spoločníka v spoločnosti, vzniká okamihom jej podpísania všetkými spoločníkmi, no účinky nadobúda až zápisom zmeny právnej formy spoločnosti do obchodného registra. Spoločník, ktorému zanikla účasť v spoločnosti, má nárok na vyrovnaní podiel, ktorý sa určí v účtovnej závierke za účtovné obdobie, ktoré predchádza účtovnému obdobiu, kedy zanikla účasť spoločníka v spoločnosti, ak korporačné dokumenty v spoločnosti neurčujú iný spôsob určenia.

V prípade, ak zákon alebo spoločenská zmluva nevyžaduje na rozhodnutie o zmene právnej formy súhlas všetkých spoločníkov, **spoločníci, ktorí nesúhlasili s rozhodnutím o zmene právnej formy, majú právo požadovať, aby od nich spoločnosť odkúpila obchodný podiel, resp. akcie, ktoré nadobudnú po zmene právnej formy**. V prípade, ak o zmene právnej formy rozhoduje valné zhromaždenie, t. j. v prípade kapitálových spoločností, nestačí vyjadrenie nesúhlasu spoločníka s rozhodnutím pri hlasovaní, ale je potrebné, aby spoločník výslovne požiadal aj o zápis nesúhlasného stanoviska. Spoločnosť je povinná odkúpiť obchodný podiel, resp. akcie za primeranú peňažnú odplatu. Primerané peňažné protiplnenie sa určí spôsobom, ako sa určuje akcionárom nástupníckej spoločnosti, ktorí hlasovali proti zlúčeniu, resp. splneniu akciovnej spoločnosti (podrobnejšie pozri v učebnici časť pojednávajúcu o zrušení akciovej spoločnosti s právnym nástupcom). Spoločníci zostávajú spoločníkmi aj po zápisе zmene právnej formy do obchodného registra, a to až do nadobudnutia účinnosti zmluvy o prevode obchodného podielu, resp. zmluvy o kúpe cenného papiera (akcií).

4.5 Ochrana veriteľov

Cieľom ochrany veriteľov je zabezpečiť nesplatné pohľadávky, ktoré majú veriteľia ku dňu účinnosti zmeny právnej formy. Ochrana veriteľov je však daná len vtedy, ak mení právnu formu kapitálová spoločnosť a ak po zmene právnej formy vytvára nižšie základné imanie (t. j. mení sa na kapitálovú spoločnosť s nižším základným imaním, resp. na družstvo s nižším zapisovaným imaním) alebo ak po zmene právnej formy nevytvára žiadne základné imanie (t. j. mení sa na osobnú spoločnosť).

Obdobne ako pri znížení základného imania v kapitálových spoločnostiach, štatutárny orgán spoločnosti so zmenenou právnou formou je povinný zmenu právnej formy oznámiť všetkým znáym veriteľom, ktorým pohľadávky vznikli pred dňom zverejnenia oznámenia o zápisе zmeny právnej formy, a to do 30 dní odo dňa zápisu zmeny právnej formy do obchodného registra. Ďalej je štatutárny orgán povinný zverejniť oznámenie o zmene právnej formy v Obchodnom vestníku dvakrát po sebe s tridsaťdňovým odstupom s výzvou, aby veriteľia prihlásili svoje pohľadávky, ktoré majú voči spoločnosti a ktoré neboli ku dňu zápisu zmeny právnej formy v obchodnom registri splatné. Veriteľ má právo požadovať voči spoločnosti primerané zabezpečenie svojich pohľadávok do 90 dní odo dňa, od kedy mu bolo doručené oznámenie o zmene právnej formy. Ak veriteľovi oznámenie o zmene právnej formy doručené nebolo, veriteľovi plynie 90 dňová lehota na žiadosť o primerané zabezpečenie odo dňa druhého zverejnenia oznámenia týkajúceho sa prihlásenia pohľadávok. Kedže zákonodarca s neuplatnením práva veriteľa v zákonnej lehote nespája explicitne zánik (preklúziu) práva, zastávame názor, že právo veriteľa požadovať primerané zabezpečenie sa premlčuje tak ako v zásade každé majetkové právo. To znamená, že ak právo zo strany veriteľa nebolo uplatnené v uvedenej lehote, je premlčané. V prípade, že veriteľ uplatní právo na zabezpečenie pohľadávky po uvedenej lehote, spoločnosť je oprávnená uplatniť námitku premlčania.

Ak medzi spoločnosťou a veriteľom nedôjde k dohode o spôsobe zabezpečenia pohľadávky, veriteľ má právo domáhať sa na súde určovacou žalobou, aby súd určil dostatočné zabezpečenie s ohľadom na druh a výšku pohľadávky. Z praktického hľadiska však súdne konanie nie je optimálne, pretože z časového hľadiska je zdĺhavé.

Kontrolné otázky:

1. Porovnajte v historickom kontexte právnej úpravy Obchodného zákonníka inštitút „premeny právnej formy spoločnosti“ a „zmeny právnej formy spoločnosti“.
2. Vysvetlite podstatu právnej kontinuity pri zmene právnej formy spoločnosti.
3. Vysvetlite podstatu procesu rozhodovania príslušných orgánov obchodnej spoločnosti o zmene právnej formy.
4. Vysvetlite podstatu ekonomických dôvod vedúcich k zmene právnej formy spoločnosti.
5. Vysvetlite podstatu právnych dôvodov vedúcich k zmene právnej formy spoločnosti.
6. Vysvetlite podstatu ochrany menšinových spoločníkov, ktorí boli prehlasovaní pri rozhodovaní o zmene právnej formy spoločnosti.
7. Vysvetlite ochranu veriteľov spojenú s rozhodnutím o zmene právnej formy spoločnosti.